

RADIOTELEX

NEGYEDSZÁZADOS
ÉVFORDULÓ

Hanoi, a két és fél millió lakosú vietnami főváros szerdán ünnepelte felszabadulásának 25-ik évfordulóját. Tran Vi, a város polgármestere, ünnepi beszédében hangoztatta, hogy a város vezetőinek elsőrendű feladata a lakosság életszínelővel való stabilizálása és a szocialista munkaversenymozgalom erősítése.

SZABADON
BOCSÁTÁSOK

Az indonéz hadsereg szövívője szerdai bejelentése szerint kedden mintegy 2000 kommunista politikai foglyot bocsátottak szabadon a Jáva központi részén fekvő Semarangban. Az intézkedés része annak a kormánydöntésnek, amelynek értelmében szabadon engedik az 1965-ös államcsínykísérlet óta bírósági ítélet nélkül börtönben tartott foglyokat.

IZRAELI
KATONAI AKCIÓN

A Golan-fennsík izraeli megszállás alatt álló területein a megszálló csapatok átkutattak két szíriai falut és több embert foglyul ejtettek — jelentették a szerdai damaszkuszi lapok. A jelentések szerint a kedden éjjel ejtett foglyokat Izraelbe hurcolták.

A PROGRAM
FOLYTATÓDIK

Oktober 14-én lesz tíz éve annak, hogy fellétek az első Interkozmosz mesterséges holdat. Az első azóta 18 követte, a tudósok már a huszadik felbocsátásának előké. szítésén dolgoznak. 1976-ban a szocialista országok kormányközi többszörös együttműködési szerződést írtak alá, amely lehetővé tette, hogy szocialista országokból űrhajósok részt vegyenek a szovjet űrhajókkal és űrállomásokkal végrehajtott expedíciókban. Elsőként csehszlovák, majd lengyel, NDK-beli és bolgár űrhajós csatlakozott a szovjet legénységhez, s program folytatódik, mégpedig magyar űrhajóssal.

KADDUMI
BRÜSSZELBE LÁTOGAT

Belgium hivatalos tárgyalásokra hívta meg Faruk Kaddumit, a Palesztinai Felszabadítási Szervezet politikai osztályának vezetőjét. A meghívást Henri Simonet külügyminiszter New Yorkban juttatta el a palesztin politikusnak, akkor, amikor a közgyűlés ülészsaka alkalomával mindketten az ENSZ székhelyén tartózkodtak. Brüsszel külügyminisztériumi források azt közölték, hogy Kaddumi október 22–23-ra tervezett látogatása során tárgyalásokat folytat majd az európai közösségek bizottságában is.

DAJAN BESZÉDE

A strasbourgi Európa Tanács szerdai ülésén felszólalt két közel-keleti vendégbeszéd, Mose Dajan izraeli külügyminiszter és Butrosz Ghali egyiptomi külügyi államminiszter. Dajan felszólította Jordániát, Szíriát és Libanont, hogy csatlakozzanak a békétárgyalásokhoz, ahhoz a folyamathoz, amely az Egyesült Államok védnökségével megkötött egyiptomi–izraeli különbékével indult meg. Mint ismeretes, Izrael arab szomszédai nem azonosan elutasítják, hogy részt vegyenek a közel-keleti válság olyan rendezésében, amely a palesztin kérdést a Palesztinai Felszabadítási Szervezet részvételével megoldja.

HARCOK IRÁNBAN

Iránban a kurd felkelők szerdán újabb támadásokat hajtottak végre a központi kormányzat fennhatóságát védelmezni hivatott csendőrség őrhelyei ellen. Az iraki határ mentén, fekvő Hani-garmeleh helyőrségét több száz kurd fegyveres ostromolja — közölte szerdán Teheránban a csendőrség szóvivője. A rajtaütéskor tizenhárom életüket veszítették.

Véget ért a KGST-tanácskozás

Szekér Gyula hazaérkezett Moszkvából

Moszkva (MTI)

Moszkvában véget ért a KGST-tagországok atomenergetikai gépgyártási együttműködését koordináló kormányközi bizottságának első ülése.

A tanácskozás munkájában részt vett Szekér Gyula, a Minisztertanács elnökhelyettese, aki az MTI moszkvai tudósítójának elmondotta:

A bizottság megalakítása a Közös Gazdasági Segítség Tanácsának határozata alapján történt. Figyelembe véve az atomenergetikai gépgyártás fontosságát, a tagállamok energiaellátásának nagy jelentőségét a bizottság áttekintette az atomenergetikai gépgyártás helyzetét az egyes KGST-tagországokban, s megkezdte azt a szervező

munkát, amelynek alapján az elkövetkező években a tagállamok kifejlesztik együttműködésüket az atomerőművek építésében, a szükséges gépek és berendezések gyártásában. Az ülésen megtárgyalták a bizottság feladatait, egyeztetették az együttműködést és megjelölték a további munka irányelveit. Szekér Gyula szerdán hazaérkezett.

Az ENSZ-közgyűlésen

Folytatódott az általános
politikai vita

New York (MTI)

Ma, csütörtökön New Yorkba érkezik Fidel Castro, a Kubai Kommunista Párt Központi Bizottságának első titkára, a Kubai Köztársaság Államtanácsának és Minisztertanácsának elnöke, s holnap, pénteken felszólal az ENSZ-közgyűlés 34. ülészakájának általános politikai vitájában.

Mint az ENSZ szóvivője szerdán közölte, Castro érkezéséről Isidoro Malmierca kubai külügyminiszter tájékoztatta Kurt Waldheim ENSZ-főtitkár.

Fidel Castro legutóbb 1960-ban járt New Yorkban, akkor is az ENSZ-közgyűlés ülészakáján mondott beszédet.

Az ENSZ-közgyűlés 34. ülészakáján a tervek szerint három nap múlva véget ér az általános politikai vita.

Szerdán, tegnap kapott szót Ieng Sary, a Pol Pot-rezsim képviselője. Az elárvolt kambodzsai rezsim második emberének felszólalását a szokásos Vietnammellenes kirohanások jellemezték. A szocialista országok képviselői beszéde alatt kivonultak az ülésteremből.

A Szovjetunió állandó

ENSZ-képviselője a világszervezet hivatalos dokumentumaként tette közzé Leonid Brezsnyevnek, az SZKP KB főtitkárának, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége elnökének Berlinten elhangzott beszédét.

SKP—OKP közlemény

Madrid (MTI)

Háromnapos madridi látogatásának befejeztével Enrico Berlinguer, az Olasz Kommunista Párt főtitkára szerdán délelőtt elutazott Madridból. Elutazása után közös közleményt adtak ki Enrico Berlinguer és Santiago Carrillo, az SKP főtitkára tanácskozásiáról.

Egyetértettek abban, hogy a tőkés rendszer válságának új jellemvonásai vannak, s ezek eltérnek az előző időszakokban ismertektől. Ezek következményeként egyes országokban diktatúravesszély fenyeget és a hanyatlás folyamata kezdődhet még Nyugat-Európában. A két pártvezető ismét megerősítette a békés egymás

mellett élés és az enyhülés fontosságát. Megállapította, hogy a világ békéje ma megköveteli: 1. a meglévő konfliktusok békés és tárgyalásos megoldását, 2. a fegyverkezési verseny megszüntetését. Sikrasszállnak a SALT-II. megállapodás gyors és végleges ratifikálása mellett, egyúttal szót emelnek a fegyverek kiegyensúlyozott és ellenőrzött csökkentése mellett Európában, mint annak a feltétele mellett, hogy előre lehessen lépni a katonai tömbök, a NATO és a Varsovi Szerződés fokozatos leépítése felé. Hangsúlyozták az 1980-ban Madridban megrendezésre kerülő összeurópai értekezlet fontosságát.

Elhunyt
Nur Mohammed Taraki

Kabul (TASZSZ)

A Bakhtar afgán hírügynökség az alábbi közleményt adta ki: október 9-én hosszabb ideje tartó súlyos betegség következtében elhunyt Nur Mohammed Taraki, az Afganisztáni Demokratikus Köztársaság Forradalmi Tanácsának volt elnöke.

Közéleti napló

SRI LANKA-I PÁRTKÜLDÖTTSEG BUDAPESTEN

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának meghívására szerdán Budapestre érkezett a Sri Lanka-i Kommunista Párt küldöttsége Kottoruge Pablis Szilvának, a Központi Bizottság főtitkárának vezetésével. A küldöttséget a Feriegyi repülőtérén Nagy Gábor, az MSZMP KB külügyi osztályának helyettes vezetője fogadta.

MEGBÍZÓLEVÉL-ÁTADÁSOK

Kovács Béla, Magyarország Péter, a Magyar Népköztársaság főtitkárának vezetésével. A küldöttséget a Feriegyi repülőtérén Nagy Gábor, az MSZMP KB külügyi osztályának helyettes vezetője fogadta.

MILANKO RENOVICA FEJÉR MEGYÉBEN

Milanko Renovica, a Bosznia-Hercegovina Szocialista Köztársaság Végrehajtó Tanácsának elnöke és kísérete szerdán Fejér megyébe látogatott. Először a 11 000 hektáros Agárdi Mezőgazdasági Kombinát zichyújfalui tápkörmű üzemét és sertéstelepet, majd pedig a Székesfehérvári Könnyűipari üzemét kereste fel. A látogatás kö-

ROMÁN IFJÚSÁGI DELEGÁCIÓ BUDAPESTEN

A KISZ Központi Bizottságának meghívására szerdán hazánkba érkezett a Román Kommunista Ifjúsági Szövetség delegációja, élén Panteimon Gavanescuval, a Román KISZ Központi Bizottságának első titkárával, a ságának első titkára.

GOSZTONYI JÁNOS HAZAÉRKEZETT AZ NSZK-BÓL

Hazaérkezett Gosztonyi kásképzés helyzetét, meglátogatta a hamburgi egyetemet, a lübecki műszaki, valamint a bonni pedagógiai főiskolát. Düsseldorfban megbeszélést folytatott a szak szervezeti szövetség oktatásiért felelős vezető munkatársaival.

Péter László

A szegedi vár

5. A fenyítőház

Azt is elrendelte II. József, hogy minden pircshez éjszakára hozzá kell láncolni a rabokat. Meg is okolta: jobbra éjjel szoktak megszökni.

A szegedi vár 1785 és 1831 közötti életéről kimertő részletességű földolgozás áll rendelkezésünkre. Páratlan szorgalommal állította össze a forrásokból a fenyítőház történetét Vajna Károly, a budapesti gyűjtőfogház igazgatója kétkötetes monumentális művében, amely a kissé homályos Hazai régi börtönelőzmények címet viseli. Két kötet, összesen több mint ezer nyomtatott lap; 1906-ban és 1907-ben jelentek meg. Az első kötetnek a 170. laptól az 528-ig terjedő, tehát önmagában is könyvnyi terjedelmű harmadik része szól a szegedi fenyítőházzal. Ismerteti az épületeket; az igazgatási rendszert, az igazgatókat, tisztviselőket, ügykezelést; közli az 1800-ban, 1804-ben, 1806-ban kiadott utasításokat, szabályzatokat, amelyek a börtön rendjét megszabták. Tárja a vár őrség és a szolgazemélyzet dolgait, fegyverzetüket, meg javadalmazásukat is.

A legterjedelmesebb fejezet a rabok foglalkozik. A régi törzskönyvek alapján ismerteti összetételüket, büntetéseiket, életmódjukat. A rabok csak fehérműt és lábbelit meg szűrt (köpenyt) kaptak, egyébként saját gúnájukban jártak. Keresztjükre volt, de munkájukért kapott keresetükből ezt kiegészíthették. Mint hogy őrizetük öreg vagy rokkant katonákból állt, ezek könnyen megvesztegethetők voltak, így a kinti munkák alkalmával még italhoz is juthattak. Szeged város tanácsa 1812. december 5-én határozatba hozta, hogy a kinti munkán levő raboknak senki ne merészszenen italt adni, „tápszaltatván az, hogy az őrző hajdúk szinte ezen rabokkal együtt herpentik a börtön és pálinkát”.

A „jobbító ház” vezetői sem voltak valami érdeműs férfiak. Trunlg József 1789-től egy év-tizeddel volt igazgató, akkor öt is becsúzták, mert 6520 forintot elcsikkasztott. Rátt József 1800-ban vette át hivatalát, de 1803-ban Kárács István Csongrád megyei alispán elcsapatta, „részt há-

att, részt büntetésre méltó kegyetlensége miatt”. Szabó Gergely 1800-ban maga mondott le alig egy évig viselt tisztéről. „Ez a ház — írta — a kimondhatatlan rendetlenség és az elvált katonák miatt, akik szakadatlan az ivásnak adták magukat, olyan állapotba jutott, hogy éjjelnappal való bajoskodásom következtében lábszemem három ízben fölörvén, egészen kiújultak, és a legnagyobb fájdalmat okozták”.

Az ellenőrök — az igazgatóknak afféle helyettesei — sem voltak különbe. Füll Sebestény részegeskedése miatt bocsátották el 1808-ban. Bokross Ignác 1812-ben azért kellett távoznia, mert egy rabnót teherbe ejtett, és a kinti munkára kiengedett rabok újabb rablásainak orgazdaságának gyanújába került.

Rengeteg volt a szűkös. Volt olyan év, 1811, amikor 26 rab szökött meg. Némelyik háromszor is. A rekordot Gere Sándor érte el: 1800 és 1812 között hatszor szökött meg. De érdekes, hogy mindannyiszor maga tért vissza. Nem is csoda, mert más fenyítőintézményekhez képest a szegedi az ilyesfajta bűnözők számára paradicsom volt. Eppen Gere Sándornak, akkor még a nagyváradi tömlőc foglárának dícsékedett barátja, Nagy Ferenc, 1898-ban: „kevesebb lesz Szegeden nekem öt esztendő, mint Váradon kettő”; „akkor megyek ki, mikor akarom, minden instálás nélkül, csak a káplárnak jelentem”; „mindennap adnak egy prófotot, de fejt, mint a kalács, én beérem vele, meg sem eszem”. Nyáron, számol be váradi rabtársának, kijárnak dolgozni, télen meg harisnyát kötnek bent, ezzel keresnek pénzt. Nyáron vásáronként egész nap az udvaron vannak, játszanak: „reggeltől fogva egész estig kötöznének, csúlköznének, labdázának”.

Nem mindig és mindenkinek ment azonban ilyen jól. A büntetések súlyosításának sokféle módja volt. A testi fenyítés többnyire hozzá tartozott a főbüntetéshez. Általában a befogadást és az elbocsátást szabták ki „a huszonötöt”. Többnyire ennyit osztottak ki egyszerre, néha kevesebbet, tizenkettőt, ritkán többet, kétszeresét, ötvenet. A pálcá- és vesszőcsapás férfiakra, a korbácsolat nemre való válogatás nélkül osztogatták. A leírásokból kiderül, hogy a deresre húzott és csak alsóneműben levő rabra kétszereseként verték rá. A negyedik, ötödik ütés után már rendszerint piros lett a nadrág: kiserkent a vér. A főbünyelő, aki a megcsapatást végezte, minden ütésért tíz fillért kapott: ezt az összeget az áldozat munkabéréből vonták le!

Hogy a deresre húzott ne üvöltözzön, a szájába pöcköt, szájkörtét dugtak. Vékony lyuk volt benne, épp annyira, hogy levegőt kapjon a szerencsétlen.

A büntetés súlyosítására szolgáltak a különféle vasak is. A kézre való a bilincs, a lábra szánt a bélyeg. A nehéz vas (nagy vas, nyűgvas) a két lábra szögeccsel rákövacsolt vaskarikából és a két karikát összekötő láncból állott. Katonavas (keresztvas, postavas) a bal lábat a jobb kézzel egybekötő lánc; a kéznél lakat volt rajta. A lábvas lánc nélküli karika (percc) volt. A kurtavas azonos oldalon a kezét és lábat összefűző rövid lánc.

A büntetést súlyosbították még leláncolással, például a nyaknál fogva: derekvassal: arcon, szemöldökön, homlokon, hátán való megbélyegzéssel, a haj lenyírásával és a munka megszűrésével.

A rabok nyári mezőgazdasági és téli kötőmunkán kívül vármunkát, erdítési munkát, valamint csatornaáást és hajóvontatást végeztek. 1783-ban a Béga szabályozásához, 1794-ben a Ferenc-csatorna ásásához használták a rabok munkaerejét.

II. József 1786-ban eltörölte a halálbüntetést, helyette kiterjesztette a hajóvontatást, amelyet már Mária Terézia 1777-ben meghonosított. A halálraítélteket ötéssel vasnyakgyűrűvel láncolták egymáshoz, és állat módjára, járomba fogva kellett a Tiszán, a Maroson és a Szávan fölé hajókat vontatniuk. Korra és időjárásra tekintet nélkül, kenyerén és vízen tengődve, hajadonfött, meztelen vonszolták magukat, egymást és a hajót. 1787-ben Szegeden 15 hajóvontató rab szünylődött. II. Lipót 1790. július 19-én eltörölte ezt a kegyetlen büntetésformát.

A várbán a fenyítőházon kívül osztrák helyőrség is volt. Parancsnokaik között híres volt Lotharingiai József (1759–1812), aki várbeli kertében őszibarackot termelt, és állítólag ezzel ő honosította meg nálunk ezt a tájunkt ma annyira jellemző gyümölcsöt. A nép szuszogó princen nevezte a nagy termetű, kövér, jó étvágyú tábornokot, aki az alsóvárosi templom kriptájában alusza örök álmát.

A rabok létszáma 1811-ben volt a legnagyobb: 96; ettől kezdve folyton csökkent. A napóleoni háborúk miatti drágaság következtében nagyon magas lett a rabtartási díj, amelyet a rabküdő megyéknek kellett fizetniük. Megsokallták, és inkább saját tömlőcökben vigyáztak rabjaikat. Így azután 1820-ban már csak 24, 1829-ben 4, 1831-ben mindössze két rabja volt a szegedi várnak.

Az udvar ekkor megszüntette a fenyítőházat. Más gondoltak ki: a szabadságukért küzdő olaszok számára rendezték be.

(Folytatjuk.)